

Vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke

Tausta ja tavoite

Henkilökohtainen budjetti Keusotessa

Hankkeen kansallinen tausta

- Henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke 2020-2021 perustuu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan

Tavoitteet:

- ✓ Vahvistaa vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja valinnanmahdollisuuksia
- ✓ Mahdollistaa avun ja tuen saanti joustavasti elämän eri tilanteisiin ja tarpeisiin kullekin henkilölle parhaiten sopivalla toteutustavalla
- Keski-Uudenmaan (Keusoten) HB-hanke on yksi yhdeksästä alueellisesta hankkeesta
  - ✓ Valtakunnallista kokeiluhanketta ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
  - ✓ Alueelliset hankkeet osallistuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimaan valtakunnalliseen kehittämistyöhön
  - ✓ THL kokoaa ehdotuksen valtakunnalliseksi HB-malliksi

Hankkeen alueellinen tausta

- Keski-Uudenmaan sote- kuntayhtymän tavoitteena on olla edelläkävijä tulevaisuuden palveluiden suunnittelussa ja järjestäjänä
- Alue oli mukana kansallisessa kehittämistyössä Juha Sipilän hallituksen Palvelusetelikokeilussa vuosina 2017–2019, johon kuului myös henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilu
  - ✓ Kokeilussa tehdyn kehittämis- ja asiakastyön saatua kokemusta ja tietoa on hyödynnetty vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetin hankkeessa

Lainsäädäntö

- Nykyinen lainsäädäntö ei tunnista henkilökohtaista budjetointia palvelujen järjestämistapana
  - ✓ Voimassaolevan lainsäädännön puitteissa henkilökohtaista budjetointia voidaan toteuttaa sovelletusti
  - ✓ Uusi laki tarvitaan tunnistamaan HB sosiaalipalvelujen järjestämistapana ja raamittamaan sen toteuttamista

HB:n jatko Keusotessa

- Henkilökohtaisen budjetin toimintamallin hyödyntämisestä alueella on tehty periaatepäätös Keusoten yhtymävaltuustossa 06/2019
  - ✓ Henkilökohtaisen budjetoinnin pilotointia suunnitellaan vuodelle 2022

Keusoten HB-hankkeen tavoitteet

Valtakunnallisen kehittämistyön tavoitteena on luoda

- vammaisten henkilöiden HB:n toimintamalli, joka vahvistaa vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta, sekä mahdollistaa avun ja tuen saamisen joustavasti kullekin henkilölle parhaiten sopivalla toteutustavalla
- tarvittava lainsäädäntö mallin toteuttamiseksi Suomessa

Määritellä vammaisten henkilöiden tarpeisiin soveltuva **HB:n rahoitus- ja toimintamalli**

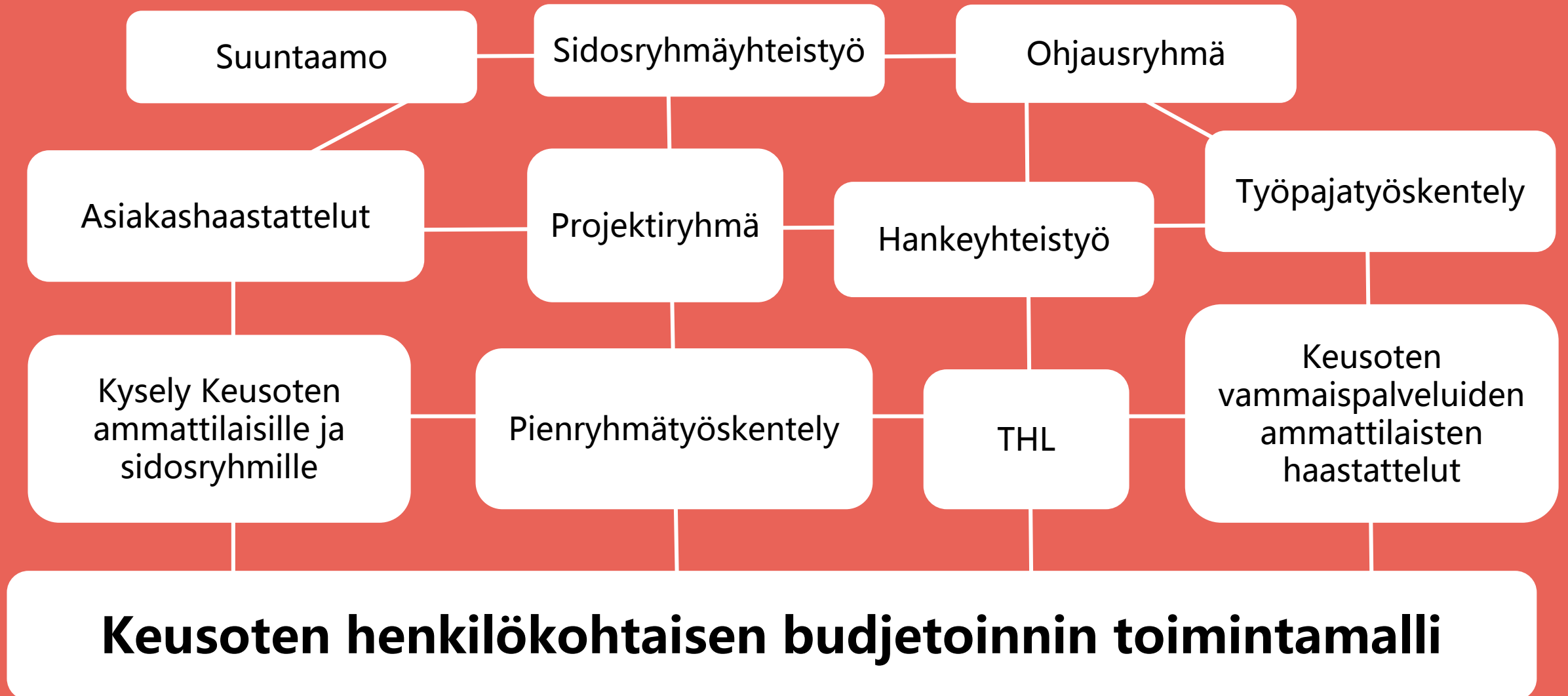
- Arvioida, millaista tukea HB:lla tulisi järjestää ja millaisille asiakkaille HB soveltuisi
- Määritellä, millaisella rahoitusinstrumentilla HB tulisi toteuttaa ja miten HB:n arvo tulisi määritellä

Määritellä **asiakasohjauksen toimintamalli** HB:n käytännön toteutukseen

- Arvioida, miten asiakasohjaus tulisi toteuttaa HB:ssa ja millaiset ovat asiakkaan sekä asiakasohjaajan roolit ja edellytykset
- Määritellä, millaista tietoa ja työkaluja asiakkaat sekä asiakasohjaajat tarvitsevat HB:n käyttämiseen

Antaa ehdotuksia tarvittavasta lainsäädännöstä mallin toteuttamiseksi

Hanketyöskentely

Keusoten henkilökohtaisen budjetin toimintamalli

Henkilökohtainen budjetti määräytyy asiakkaalle myönnettyjen palveluiden perusteella
– HB:n avulla asiakas voi järjestää palvelunsa itselleen sopivimmalla tavalla

Asiakkaalla tarve

Henkilökohtaisen budjetin
määrittely ja käyttö

Henkilökohtaisen
budjetin seuranta

Asiakkaan yksilöllinen tarve palveluiden järjestämisen perustana

Palvelutarpeen arviointi

Henkilökohtainen budjetti perustuu asiakkaan palvelutarpeen arvioon

**Henkilökohtaisen budjetin
määrittäminen**

Asiakkaan HB määritetään asiakkaalle myönnettyjen palvelujen perusteella. Palveluille on määritelty erilaisiin tuen tarpeisiin pohjautuvat HB luokat, jotka toimivat "kriteereinä" luokkaan kuulumiseksi

Palveluiden valinta

Asiakas voi valita HB:lla palvelun ja palveluntuottajan sekä vaihtaa myönnetyn palvelun kokonaan tai osittain toiseen palveluun.

Palveluiden hankinta

Asiakas saa HB luokkansa perusteella käyttöönsä budjetin. Asiakas hankkii palvelun itse tai tuetusti sovittua maksuvälinettä hyödyntäen. Asiakas voi jaksottaa palveluiden käyttöä itselle parhaiten sopivalla tavalla

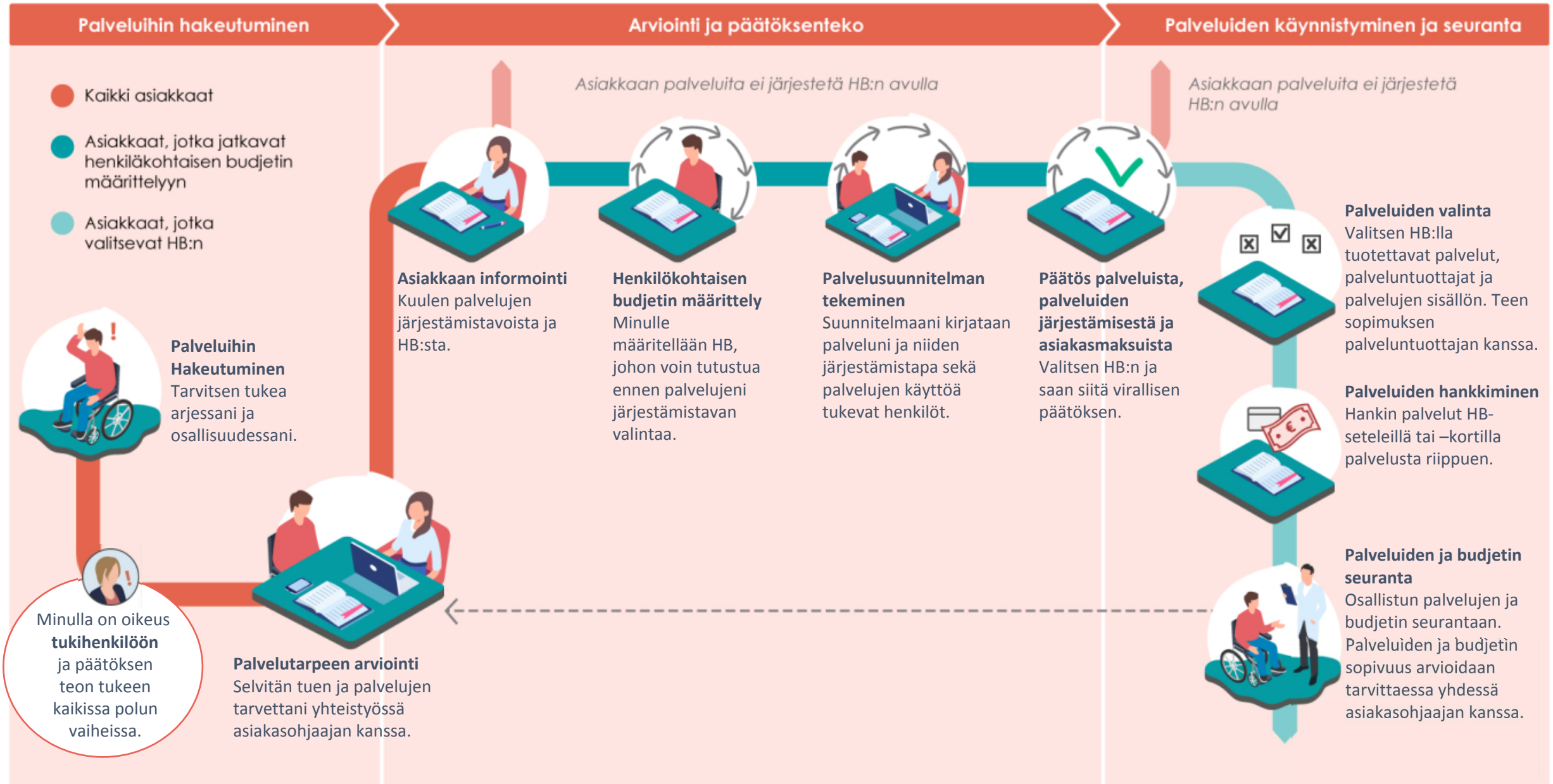
**Henkilökohtaisen budjetin
seuranta**

Henkilökohtaisen budjetin käyttöä ja sopivuutta seurataan asiakkaan, asiakasohjaajan ja järjestäjän toimesta

HB:n asiakaspolku

Asiakkaan polku henkilökohtaisessa budjetoinnissa

Tuki ja työvälineet

Päätöksenteon tuki

Tuettu päätöksenteko ja tukihenkilö, saavutettava tieto

Osallisuutta ja asiakkaan kuulemista tukevat menetelmät

Esim. kuvalliset välineet

Toimintakykyä ja tuen tarpeita arvioivat menetelmät ja mittarit

Esim. RAI ja TOIMI

Henkilökohtaisen budjetin arvon määrittelyn työkalu

HB-luokkien taulukkotyökalu

Asiakirjat

Asiakasasiakirjat, esim. palvelupäätös ja järjestämistapapäätös, ja asiakkaan ja palveluntuottajan välinen sopimus

Maksuväline

HB-seteli tai HB-kortti

Portaali

Palveluntuottajien listautuminen ja palveluiden valinta, palvelun käytön ja budjetin seuranta, maksatusjärjestelmä laskutukseen

Henkilökohtaisen budjetin määrittelyminen

Henkilökohtainen budjetti määräytyy palvelukohtaisten HB-luokkien avulla

1

Valitaan palvelut, joissa HB on vaihtoehto esim.

Kuljetuspalvelut

Omaishoito

Päiväaikainen toiminta

2

Määritellään palveluille HB-luokat, niiden kriteerit ja arvo

Kasataan lähtötiedot asiakastarpeiden selvittämiseksi

Muodostetaan lähtötiedoista HB-luokat ja kriteeristöt niihin kuulumiseksi

HB:n käyttöönotossa HB-luokkien arvot tulee aina määritellä alueellisesti

3

Keusoten HB-luokat

HB-luokka 1

HB-luokka 2

HB-luokka 3

HB-luokka 4

Yksilöllinen HB

HB-luokka 1

HB-luokka 2

HB-luokka 3

HB-luokka 4

HB-luokka 5

HB-luokka 6

HB-luokka 1

HB-luokka 2

HB-luokka 3

HB-luokka 4

HB-luokka 5

HB-luokka 6

HB-luokka 7

Jokaiseen luokkaan on oma kriteeristönsä

HB-luokkien määrittäminen

1

Valitaan palvelut, joissa HB on vaihtoehtona

Päiväaikainen toiminta

2

Kasataan lähtötiedot asiakastarpeiden selvittämiseksi

Hankitaan tarvittavat tiedot päiväaikaisen toiminnan asiakkaiden tarpeista, palvelukäytöstä ja kustannuksista

3

Muodostetaan lähtötiedoista HB-luokat ja kriteeristöt niihin kuulumiseksi

- Muodostetaan tarvittava määrä HB-luokkia asiakkaiden erilaisen toimintakyvyn, tuen ja avun sekä valvonnan tarpeen perusteella
- HB-luokkien arvoa arvioitiin sen pohjalta, mihin HB-luokkaan asiakas kuuluisi toimintakyvyn ja tuen ja avun tarpeen perusteella
- HB-luokkien arvot määriteltiin oman palvelutuotannon hintojen pohjalta (Tarvittavan resurssin kustannus)

HB-luokka 1	• Pääsee <u>lähes itsenäisesti</u> arkielämän toimista ja <u>tuen</u> tarve painottuu toiminnan ohjaukseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen	~ 40€/h
HB-luokka 2	• Pääsee <u>itsenäisesti useimmista</u> arkielämän toimista ja <u>tuen</u> tarve painottuu toiminnan ohjauksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi <u>mahdollisesti arkielämän toimintoihin</u>	~ 40€/h
HB-luokka 3	• Pääsee <u>itsenäisesti useimmista</u> arkielämän toimista ja <u>tuen</u> tarve painottuu toiminnan ohjauksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi <u>joihinkin arkielämän toimintoihin</u>	~ 65€/pv
HB-luokka 4	• <u>Tarvitsee ohjausta ja tukea</u> arkielämässä toimimiseen ja <u>tuen</u> tarve on <u>päivittäistä</u> ja se painottuu arkielämän toimintoihin sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen	~ 80€/pv
HB-luokka 5	• <u>Tarvitsee paljon apua</u> arkielämän toimista ja <u>tuen</u> tarve on <u>päivittäistä ja laaja-alaista</u> painottuen arkielämän toimintoihin sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen	~ 95€/pv
HB-luokka 6	• <u>Tarvitsee jatkuvaa ja kokonaisvaltaista</u> ohjausta, tukea ja apua arkielämässä toimimiseen ja <u>tuen</u> tarve on jatkuvaa ja kokonaisvaltaista ja joissain tilanteissa <u>kahden henkilön apu</u> on tarpeen	~ 160€/pv
HB-luokka 7	• <u>Tarvitsee jatkuvaa ja kokonaisvaltaista</u> ohjausta, tukea ja apua arkielämässä toimimiseen ja <u>tuen</u> ja <u>valvonnan tarve koko-aikaista</u> ja joissain tilanteissa <u>kahden henkilön apu</u> on tarpeen	~ 290€/pv

Huom, Päiväaikaisen toiminnan HB-luokkien alustavat hinnat. Hinnat tulee tarkistaa

Kuvaus hankkeessa toteutuneesta mallista esimerkkinä päiväaikainen toiminta

4

Asiakkaan HB määräytyy HB-luokan perusteella

Asiakasohjaajalla on arvioinnin tukena taulukko, johon on kuvattu jokaiseen luokkaan kuulumisen edellytykset (dia 13)

HB:n käyttöönotossa HB-luokat ja niiden arvot tulee aina määritellä alueellisesti

HB-luokkien tulee vastata alueen asukkaiden tarpeisiin

Päiväaikaisen toiminnan HB-luokat	HB-luokka 1	HB-luokka 2	HB-luokka 3	HB-luokka 4	HB-luokka 5	HB-luokka 6	HB-luokka 7
Toimintakyky							
Kuinka itsenäisesti asiakas selviytyy arkielämän toimista?	Lähes itsenäisesti	Useimmista toimista itsenäisesti	Useimmista toimista itsenäisesti	Tarvitsee ohjausta, tukea ja/tai apua	Tarvitsee paljon ohjausta, tukea ja apua	Tarvitsee jatkuvasti ja erittäin paljon ohjausta, tukea ja apua	Tarvitsee jatkuvaa ja kokonaisvaltaista ohjausta sekä runsaasti tukea ja apua
Kuinka itsenäisesti asiakas liikkuu tutussa ympäristössä ja ulkona?	Itsenäisesti ja pystyy käyttämään julkisia joukkoliikennevälineitä	Itsenäisesti ja harjoittelemalla voi oppia käyttämään joukkoliikennevälineitä tutuilla reiteillä	Itsenäisesti, mutta voi tarvita tukea ulkona liikkumiseen	Melko itsenäisesti, mutta tarvitsee tukea ulkona liikkumiseen	Tarvitsee tukea ja apua sekä tutussa ympäristössä että ulkona liikkumisessa	Tarvitsee paljon tukea ja apua sekä tutussa ympäristössä että ulkona liikkumisessa	Tarvitsee runsaasti tukea ja apua sekä tutussa ympäristössä että ulkona liikkumisessa
Kuinka itsenäisesti asiakas toimii ryhmässä ja tutuissa tehtävissä?	Itsenäisesti	Itsenäisesti	Melko itsenäisesti	Riittävän tuella melko itsenäisesti	Tarvitsee tukea ja apua	Tarvitsee jatkuvaa ja erittäin paljon tukea	Tarvitsee jatkuvaa ja kokonaisvaltaista tukea
Kuinka itsenäisesti asiakas suoriutuu kommunikoinnissa, sosiaalisissa vuorovaikutus-tilanteissa, päätöksenteossa sekä ajankäytön hahmottamisessa?	Voi olla lieviä haasteita sosiaalisessa ja/tai kognitiivisessa toimintakyvyssä	Lieviä haasteita sosiaalisessa ja/tai kognitiivisessa toimintakyvyssä	Haasteita sosiaalisessa ja/tai kognitiivisessa toimintakyvyssä	Voi tarvita tukea	Tarvitsee tukea	Tarvitsee jatkuvaa tukea	Tarvitsee jatkuvaa ja kokonaisvaltaista tukea
Kuinka itsenäisesti asiakas pystyy tekemään elämänsä koskevia valintoja?	Itsenäisesti, mutta tarvitsee toisinaan tukea mielipiteensä muodostamiseen ja päätöksentekoon	Itsenäisesti, mutta tarvitsee toisinaan tukea mielipiteensä muodostamiseen ja päätöksentekoon	Itsenäisesti, mutta tarvitsee tukea mielipiteensä muodostamiseen ja päätöksentekoon	Osittain itsenäisesti, mutta tarvitsee tukea mielipiteensä muodostamiseen ja päätöksentekoon	Tarvitsee tukea valintojen tekemiseen, mielipiteen muodostamiseen ja päätöksentekoon	Tarvitsee runsaasti tukea valintojen tekemiseen, mielipiteen muodostamiseen ja päätöksentekoon	Tarvitsee kokonaisvaltaista tukea valintojen tekemiseen, mielipiteen muodostamiseen ja päätöksentekoon
Tuen tarve & valvonta							
Minkälaista tukea asiakas tarvitsee ?	Tuen tarve painottuu toiminnan ohjaukseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen	Tuen tarve painottuu toiminnan ohjaukseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä mahdollisesti joihinkin arkielämän toimintoihin	Tukea toiminnan ohjaukseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja joihinkin arkielämän toimiin	Päivittäistä ja toistuvaa apua ja ohjausta arkielämän toiminnoissa sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa	Päivittäistä ja toistuvaa laaja-alaista apua ja ohjausta arkielämän toiminnoissa sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa	Päivittäin jatkuvaa ja erittäin paljon apua ja ohjausta arkielämän toiminnoissa sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.	Jatkuvaa ja kokonaisvaltaista henkilökohtaista apua ja ohjausta arkielämän toiminnoissa sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.
Tarvitseeko asiakas valvontaa?	Ei välitöntä valvonnan tarvetta	Ei välitöntä valvonnan tarvetta	Ei jatkuvaa välitöntä valvonnan tarvetta	Ei jatkuvaa välitöntä valvonnan tarvetta	Ei kokoaikaista välitöntä valvonnan tarvetta	Jatkuva välitön valvonnan tarve	Kokoaikainen välitön valvonnan tarve
Resurssi & hinnoittelu							
Tarve ohjaajalle	Tarvittaessa yksilöllistä lähi- tai etätukea	Tarvitsee päivittäin lähi- tai etätukea	Tarvitsee päivittäin lähitukea	Tarvitsee päivittäin lähitukea	Tarvitsee päivittäin lähitukea	Tarvitsee päivittäin lähitukea. Joissakin tilanteissa henkilökohtaista tukea ja kahden henkilön apua	Tarvitsee päivittäin henkilökohtaista lähitukea. Voi tarvita joissain tilanteissa kahden henkilön apua
Hinnoitteluperuste	Tuntiperusteinen	Tuntiperusteinen	Päiväkohtainen	Päiväkohtainen	Päiväkohtainen	Päiväkohtainen	Päiväkohtainen

Omaishoidon tuen vapaiden HB-luokat

- Asiakkaan HB-luokka määräytyy toimintakyvyn, tuen, valvonnan ja resurssitarpeen perusteella
- Asiakasohjaajalla on arvioinnin tukena **taulukko, johon on kuvattu jokaiseen HB-luokkaan kuulumisen edellytykset (dia 15)**
- Asiakasohjaaja antaa päätöksen asiakkaan HB-luokasta ja asiakkaan saamasta henkilökohtaisen budjetin määrästä
  - HB-luokkien **hinnat ovat suuntaa-antavia** ja ne perustuvat nykyisten asiakkaiden palvelukäyttöön.
  - Arvon laskennassa oli käytettävissä rajattu otanta, jonka vuoksi HB-luokkiin 3 ja 6 ei pystytty muodostamaan arvoa
  - HB-luokkien hinnat tulee tarkistaa ennen käyttöönottamista

HB-luokka 1	• Alle 18-vuotiaat asiakkaat, joilla toistuva tuen ja valvonnan tarve	~ 275€/pv	Lapset
HB-luokka 2	• Alle 18-vuotiaat asiakkaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa tukea ja valvontaa ja ajoittain kahden henkilön apua	~ 380€/pv	
HB-luokka 3	• Alle 18-vuotiaat asiakkaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa valvontaa ja runsasta tukea päivittäisissä toiminnoissa		
HB-luokka 4	• 18-64 –vuotiaat asiakkaat, joilla toistuva tuen ja valvonnan tarve	~ 195€/pv	Aikuiset
HB-luokka 5	• 18-64 –vuotiaat asiakkaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa tukea ja valvontaa ja ajoittain kahden henkilön apua	~ 230€/pv	
HB-luokka 6	• 18-64 –vuotiaat asiakkaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa valvontaa ja runsasta tukea päivittäisissä toiminnoissa		

Omaishoidon tuen vapaiden HB-luokat	HB-luokka 1	HB-luokka 2	HB-luokka 3	HB-luokka 4	HB-luokka 5	HB-luokka 6
Valvonnan tarve	Asiakas tarvitsee paljon enemmän hoitoa ja huolenpitoa kuin ikäisensä lapsi keskimäärin. Luokkia 1-3 sovelletaan alle 18 vuotiaisiin			Luokkia 4-6 sovelletaan 18 - alle 65 vuotiaisiin		
Tarvitseeko asiakas välitöntä valvontaan päivisin?	Ei, mutta tukea tulee olla saatavilla tarpeen mukaan	Kyllä, pääsääntöisesti ei voi olla lyhyttäkään aikaa ilman valvontaa	Kyllä, ei voi olla lyhyttäkään aikaa ilman valvontaa	Ei, voi olla osan vuorokaudesta ilman välitöntä valvontaa	Kyllä, pääsääntöisesti ei voi olla lyhyttäkään aikaa ilman valvontaa	Ei, asiakkaan hoidosta huolehtivan henkilön on oltava jatkuvasti läsnä
Tarvitseeko asiakas valvontaa päivittäisissä toiminnoissa?	Toistuvasti	Jatkuvasti	Jatkuvasti	Toistuvasti	Jatkuvasti	Jatkuvasti
Kykeneekö asiakas olemaan yksin yöaikaan?	Ei, Alle 18-vuotias, säännöllinen valvonnan tarve	Ei, Alle 18-vuotias, säännöllinen valvonnan tarve	Ei, Alle 18-vuotias, säännöllinen valvonnan tarve	Kyllä, voi olla satunnaista valvonnan tarvetta	Ei, säännöllinen valvonnan tarve	Ei, säännöllinen valvonnan tarve
Avun tarve						
Tarvitseeko asiakas ohjausta, apua ja huolenpitoa päivittäisissä toiminnoissa?	Toistuvasti	Jatkuvasti paljon	Jatkuvasti runsaasti	Toistuvasti	Jatkuvasti paljon	Jatkuvasti runsaasti
Tarvitseeko asiakas yöaikaan hoitoa ja huolenpitoa?	Ei, avun tarve on satunnaista ja vähäistä	Kyllä, säännöllistä hoidon ja avun tarvetta	Kyllä, säännöllistä hoidon ja avun tarvetta	Ei, avun tarve satunnaista ja vähäistä	Kyllä, toistuva ja säännöllistä hoidon ja avun tarvetta	Kyllä, toistuva ja säännöllistä hoidon ja avun tarvetta
Tarvitseeko asiakas apua tai valvontaa ulkoilussa ja ulkona liikkumisessa?	Kyllä, voi tarvita apua tai valvontaa	Kyllä, voi tarvita apua tai valvontaa	Kyllä, tarvitsee apua ja/tai valvontaa	Kyllä, voi tarvita apua ja/tai valvontaa	Kyllä, voi tarvita apua ja/tai valvontaa	Kyllä, tarvitsee apua ja/tai valvontaa
Tarvitseeko asiakas apua ja ohjausta sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja kommunikoinnissa?	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta	Kyllä, voi tarvita apua ja ohjausta
Tarvitaanko avun antamiseen kahta henkilöä?	Ei	Ajoittain, lyhytaikaisesti	Kyllä, tarvitsee päiväaikaan oman työntekijän ja päivittäin kahden henkilön lyhytaikainen apu voi olla tarpeen	Ei	Ajoittain, lyhytaikaisesti	Kyllä, tarvitsee päiväaikaan oman työntekijän ja päivittäin kahden henkilön lyhytaikainen apu voi olla tarpeen
Käyttäytyminen						
Ilmeneekö asiakkaalla haastavaa käyttäytymistä?	Mahdollisesti voi olla haastavaa käyttäytymistä	Mahdollisesti voi olla haastavaa käyttäytymistä	Mahdollisesti voi olla erittäin haastavaa käyttäytymistä	Mahdollisesti voi olla haastavaa käyttäytymistä	Mahdollisesti voi olla haastavaa käyttäytymistä	Mahdollisesti voi olla erittäin haastavaa käyttäytymistä
Mitä asiakkaan hoidosta huolehtivalta edellytetään?	Asiakkaan hoidosta huolehtivalta edellytetään erityistä perehtyneisyyttä ja osaamista asiakkaan yksilölliseen hoitoon- ja kuntoutukseen sekä mahdollisiin käyttäytymisen erityispiirteisiin					

Kuljetuspalveluiden HB-luokkien perusteet

- **Asiakas kuuluu tiettyyn HB-luokkaan arvioidun matkustustarpeensa perusteella**
  - HB-luokat kattavat **vain vapaa-ajan matkojen kilometrit**, jolloin asiakkaan työ- ja opiskelumatkat arvioidaan HB:sta erikseen
- Asiakasohjaaja **arvioi asiakkaan matkustustarvetta asiakkaan aikaisemman palvelukäytön ja asiakkaan kanssa käytävän keskustelun perusteella**
  - Poikkeustilanteissa painotetaan asiakkaan kanssa käytävää keskustelua
  - Uusien asiakkaiden kohdalla matkustustarvetta arvioidaan ammattilaisen kanssa ja myönnettyä määrää seurataan ja päivitetään tarvittaessa

HB-luokka 1	• Asiakkaan arvioitu matkustustarve 0-1000 km vuodessa
HB-luokka 2	• Asiakkaan arvioitu matkustustarve 1000-2000 km vuodessa
HB-luokka 3	• Asiakkaan arvioitu matkustustarve 2000-3000 km vuodessa
HB-luokka 4	• Asiakkaan arvioitu matkustustarve 3000-4000 km vuodessa
Yksilöllinen HB-luokka	• Asiakas kuuluu yksilölliseen luokkaan, jos hänen arvioitu matkustustarve on enemmän kuin 4000 km vuodessa – tässä tapauksessa ammattilainen arvioi asiakkaalle yksilöllisen budjetin

HB-luokkien määrittely: HB-luokat perustuvat Keusoten nykyisten asiakkaiden palvelukäytöstä tehtyihin analyyseihin (vuosi 2019). Matkojen omavastuuosuuksien ja matkustuslisien, kuten avustamislisien, toteutusta ei ole määritelty tämän hankkeen osalta tarkemmin

Henkilökohtaisen budjetin käyttö

Henkilökohtaisen budjetin käyttöä ohjaavat reunaehdot

– reunaehtojen puitteissa asiakas voi järjestää palvelunsa itselleen sopivimmalla tavalla

1

Asiakas voi valita haluamansa palveluntuottajan myönnetylle palvelulle...

Ehdot

Palveluntuottajien tulee **olla järjestäjän hyväksymiä**

- Erityisesti hyväksyminen koskee yksityisiä ja 3. sektorin toimijoita, joiden toiminta on luvan tai ilmoituksen varaista toimintaa
- HB:lla voi valita harkinnan varaisesti palveluja tai palveluntuottajia, jotka eivät ole järjestäjän hyväksymiä, jos niiden katsotaan vastaavaan asiakkaan tarpeeseen

HB:llä ei voi hankkia kuntayhtymän itse tuottamia palveluja

Kuntayhtymä **voi asettaa** palveluntuottajille myös **muita vaatimuksia**

2

... tai vaihtaa palvelun kokonaan toiseen

Ehdot

Vaihdetun **palvelun tulee vastata palvelun alkuperäistä tavoitetta**

- Päiväaikainen toiminta: HB:llä valitun palvelun tulee tukea asiakkaan osallisuutta, mahdollisuutta työllistyä tai edistää henkilön itsenäistä elämässä suoriutumista ja sosiaalista kanssakäymistä.
- Omaishoitajien vapaat: HB:llä valitun palvelun tulee tukea omaishoitajan jaksamista sekä yksilöllisiä omaishoitotilanteita ja tarpeita.
- Kuljetuspalvelut: Myönnetyn vuosibudjetin (km) voi käyttää haluamallaan tavalla - matkustusaluetta tai matkojen määrää kuukaudessa ei ole rajattu budjetin sisällä

Palvelun tulee täyttää **palvelutarpeen arvioinnissa todettu palvelun tarve**

Kuntayhtymä **voi asettaa** palveluille myös **muita vaatimuksia**

3

Asiakas voi jaksottaa palveluiden käytön itselle sopivalla tavalla

Asiakas saa HB:n käyttöönsä HB seteleillä tai kortilla ja se maksetaan asiakkaalle sovituin maksuvälein

Maksuväline

- Henkilökohtainen budjetti **maksetaan asiakkaalle joko HB-seteleinä¹ tai HB-kortilla²**
- HB-setelit toimisi suurimmassa osassa palveluista maksuvälineenä
- HB-kortti olisi käytössä ainoastaan kuljetuspalveluissa

Maksuväli

- Henkilökohtaisen budjetin maksuväli **sovitaan** asiakkaan kanssa **yksilöllisesti**
- Asiakkaalle määritetään budjetti koko vuodeksi kerrallaan ja sovitun maksuvälin mukaan asiakas saa **kerralla 1-12 kuukauden** budjetin
- *Esim.* Asiakas voi valita, että budjetti maksetaan **aina 3kk välein** tai **koko vuodeksi kerrallaan**

Käyttöaika

- Asiakkaan henkilökohtainen budjetti on **voimassa kalenterivuoden kerrallaan**
- Myönnettyä budjettia voi käyttää kuluvan vuoden loppuun asti
- Vuoden lopussa käyttämätön budjetti nollaantuu ja käyttämätön budjetti palautuu järjestäjälle
- **Asiakas saa vuoden alussa sovitusbudjetin käyttöönsä** - mikäli asiakkaan palveluntarve muuttuu tai HB:n käytössä ilmenee haasteita budjetti arvioidaan uudestaan

1) Valmiita HB-seteliä ja HB-korttia järjestelmiä ei ole olemassa. Valmius HB-setelien käyttöönottamiselle nykyisen palvelusetelijärjestelmän avulla on olemassa. Käyttöönotto vaatii kuitenkin järjestelmän toiminnallisuuksien kehittämistä HB:n tarpeisiin. 2) HB-korttien käyttöönotto vaatii selvitystä ja yhteistyötä liikkumista tukevien palveluiden yksiköiden kanssa.

Henkilökohtaisen budjetin seuranta

Asiakkaan näkökulma

Asiakkaalla tulee olla...

- Tieto myönnetystä budjetista ja sen käyttöajasta
- Mahdollisuus seurata budjetin käyttöä ja sitä kuinka paljon on budjettia on jäljellä
- Mahdollisuus nähdä oma palvelusuunnitelma sekä tieto laskutetuista palveluista ja tiedot tulevista palveluista

- Selain- tai sovelluspohjainen työväline esim. portaali, josta palvelun käyttöä ja budjettia voi reaaliaikaisesti seurata

Työntekijän näkökulma

Työntekijällä tulee olla...

- Tieto asiakkaille myönnetystä budjetista, sen käytöstä ja paljonko budjettia on jäljellä
- Tieto asiakkaiden budjettiin sisältyvistä palveluista ja niiden toteutumisesta
- Tietoa palveluiden soveltuvuudesta asiakkaalle ja niiden vaikuttavuudesta
- Tiedot haittatapahtumista

- Selain- tai sovelluspohjainen työväline esim. portaali, josta palvelun käyttöä ja budjettia voi reaaliaikaisesti seurata
  - Budjetin seurantatyökalun toivotaan antavan herätteitä, mikäli asiakkaan budjetti ei kulu tai kuluu poikkeuksellisesti

Järjestäjän näkökulma

Järjestäjä seuraa muun muassa...

- Järjestämistavan vuosikustannuksia
- Asiakasmääriä
- HB:a käyttävien asiakkaiden osuutta
- Palveluntuottajien asiakasmääriä ja syitä palveluntuottajien vaihdoille
- Palvelujen laatua

- Tiedot järjestämistavasta tulee olla saatavilla johdon tiedolla johtamisen työkaluissa

Palveluntuottaja

Palveluntuottaja...

- Tuottaa tietoa asiakkaiden palvelukäytöstä
  - laskuttamalla käyttöä
  - kirjaamalla tietoja
- Tiedottaa mikäli palvelu ei vastaa asiakkaan tarpeisiin tai asiakkaan palvelunkäyttö on poikkeavaa

- Maksatusjärjestelmä esim. palvelusetelijärjestelmää hyödyntäen, jolla palveluntuottaja laskuttaa asiakasta palveluista

Edellytykset:

Tieto

Työkalut

Henkilökohtaisen budjetin käytön edistäminen Keusotessa ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella

Opit toimintamallista

Säilytettävää

Toimintamalli huomioi hyvin eri ikäiset asiakkaat ja erilaiset vamma ryhmät sekä heidän tarvitseman tuen

HB:n määräytyminen asiakkaan toimintakyvyn sekä avun ja tuen tarpeen perusteella on tasapuolista ja hyvin perusteltua

Toimintamallin edellyttämät työvälineet voidaan kehittää alueella jo nykyisin käytössä olevien järjestelmien pohjalta

Kehitettävää

Edellyttää soveltuvien työvälineiden kehittämistä – asiakkaan näkökulmasta työvälineiden tulee olla saavutettavia

Asiakasohjaajien tietämystä lisättävä (miten HB eroaa muista palveluiden järjestämistavoista, HB-luokkien määrittäysperusteet)

HB-luokat tulee testata käytännön kokeilulla – pilotointi osoittaa luokkien toimivuuden käytännössä

Jatkotyöstäminen

Alueellinen

HB:n määrittämisen ja arvon laskennan työväline

Maksuväline ja maksatusjärjestelmä

Palveluntuottajarekisteri

Lista palveluista ja palveluntuottajista

Seurannan työväline

Ohjeet ja esitteet

Jatkotyöstö

Valtakunnallinen

Palveluihin liittyvät asiakasmaksut

Seurannan toteutuminen käytännössä

Palveluntuottajien kirjaamisvelvollisuudet

Kerrannaisvaikutusten selvittäminen

Toimintamallien toimivuus

Lainsäädäntö

Lainsäädäntö

Kohdat **nykyisessä lainsäädännössä**, jotka vastaavat HB-mallia

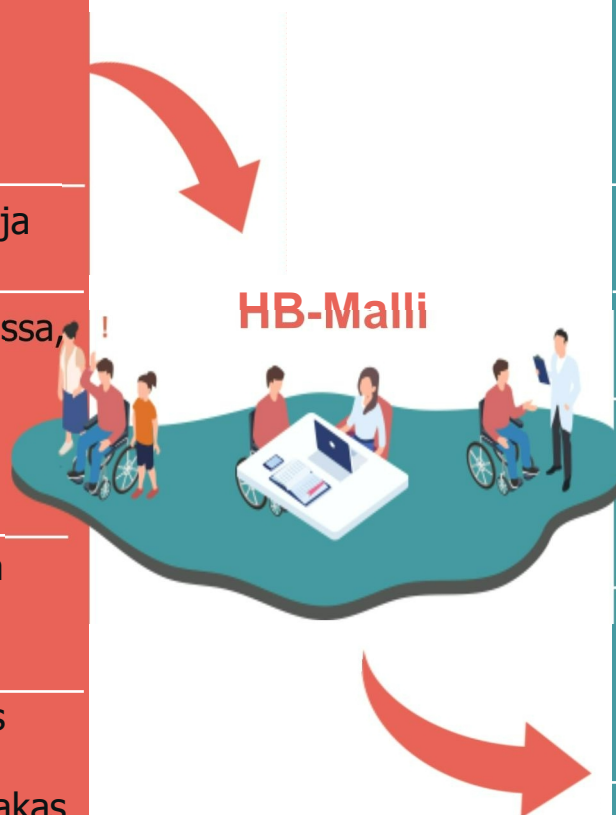
Sosiaalihuoltolain 6 §:n 2 momentin mukaan kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta – kattaa palveluiden käyttöön liittyvän neuvonnan (myös HB:n osalta)

Tukihenkilön rooli on määritelty hallintolain 12 §:ssä ja asiakaslain 9 §:ssä

Kun asiakas tekee sopimuksen palveluntuottajan kanssa, sopimussuhdetta koskevat sopimusoikeuden ja kuluttajaoikeuden säännökset ja oikeusperiaatteet – HB:lla hankittavia palveluja ei tarvitse kilpailuttaa hankintalain 4 §:n mukaan

Järjestäjä on valvontaviranomaisten ohella vastuussa sosiaalipalveluiden valvonnasta, eikä tästä tarvitse säätää erikseen HB-laissa

Sosiaalihuoltolain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut – oikeus ei saa vaarantua, vaikka asiakas käyttää budjettia sääntöjen vastaisesti tai ennen aikaisesti

Kehitettävää lainsäädännössä, jotta HB-mallia voidaan toteuttaa

HB-mallin käytöstä tulee säätää erikseen (1.1.2023 jälkeen). Jatkossa em. ajankohdasta alkaen noudatetaan lakia sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä ja siinä ei eritellä järjestämistapoja

Lainsäädännössä säädettävä, voidaanko HB:lla hankkia myös muita kuin sosiaalipalveluita

HB-laissa tulisi säätää palveluntuottajien valinnan perusteet ja menettely

HB-laissa tulisi säädellä asiakkaan oikeudesta vaihtaa palvelu toiseen halutessaan, ottaen huomioon mahdollisesti tekemiensä palvelusopimusten sopimusoikeudelliset velvoitteet

HB-laissa tulisi säätää järjestäjän velvollisuudesta maksaa asiakkaan ostoksen määrä palveluntuottajalle ja järjestäjän vastuun laajuudesta. Järjestäjän vastuu tulee rajoittaa asiakkaalle annetun budjetin määrään

Asiakastietojen rekisterinpitäjästä tulee sosiaalihuoltoa koskevien palveluiden tuottamisen osalta säätää selvyyden vuoksi HB-laissa

HB edistäminen alueella

- **Hankkeen loppuraportti**
  - Loppuraportti lähetetty THL:n ja julkaistaan Keusoten nettisivuilla marraskuun aikana
  - THL koostaa alueellisten hankkeiden pohjalta ehdotuksen Suomen HB-mallista STM:lle vuoden 2021 aikana
  - Keusoten HB-hankkeen toimintamalli viedään Innokylän sivuille
- **Henkilökohtaisen budjetin käytön edistäminen Keusotessa ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella**
  - Alueella on Keusoten yhtymähallituksen periaatepäätös (27.6.2019) henkilökohtaisen toimintamallin käyttöönottamisesta
  - Tavoitteena on käynnistää HB-toiminta pilottina hankkeessa mukana olleiden palveluiden kautta (kuljetuspalvelu, päiväaikainen toiminta ja omaishoidon tuen vapaat) ja laajennetaan myöhemmin koskemaan muita asiakasryhmiä ja palveluja tarpeen ja poliittisen päätöksen teon mukaisesti
  - Toimintamallin käyttöönottamisessa huomioidaan ja toimitaan nykyisen lainsäädännön mahdollistamalla tavalla
  - Toimintamallin kehittämistä jatketaan edelleen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella

Asiakas esimerkki

Essi, 20v

Essillä on kehitysvamma ja autismiskirjon häiriö. Essi tarvitsee kaikkeen toimintaansa jatkuvaa apua ja valvontaa sekä osittain henkilökohtaista tukea.

Essi kommunikoi ilmein, elein ja äänтелеillä ja osaa tehdä kuvakorttien avulla pieniä arkeansa koskevia valintoja.

Essillä on haastavaa käyttäytymistä erityisesti ryhmässä ja siirtymätilanteissa, ja hänen kanssaan tulee valmistautua ennakoiden kaikkeen toimintoihin.

Essi käy päiväaikaisessa toiminnassa viitenä päivänä viikossa.

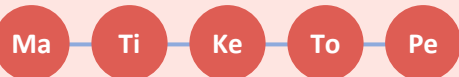
”Palveluiden järjestäminen Essin yksilöllisiä tarpeita tukevasti”

Essin päivät päiväaikaisessa toiminnassa ovat pitkiä, koska vanhemmat käyvät täysipäiväisesti töissä.

Vanhemmat ovat miettineet keinoja lyhentää Essin päiviä, sillä Essin on niistä kuormittunut ja kuormittuneisuus lisää Essin haastavaa käytöstä.

Henkilökohtainen budjetointi mahdollistaisi Essin arjen suunnittelun esim. siten, että siihen sisältyisi soveltuvien määrin ryhmätoimintaa, mutta myös kokonaan yksikölistä tekemistä.

Essillä on mahdollisuus vaihtaa koko päiväaikainen toiminta (5 päivää viikossa) HB:ksi.

Silloin Essin koko vuoden 2022 HB olisi 37 120€

01/2022: 20 päivää x 120€ = 3200€
02/2022: 20 päivää x 120€ = 3200€
03/2022: 23 päivää x 120€ = 3680€
04/2022: 19 päivää x 120€ = 3040€
05/2022: 21 päivää x 120€ = 3360€
06/2022: 21 päivää x 120€ = 3360€
07/2022: LOMA
08/2022: 23 päivää x 120€ = 3680€
09/2022: 22 päivää x 120€ = 3520€
10/2022: 21 päivää x 120€ = 3360€
11/2022: 22 päivää x 120€ = 3520€
12/2022: 20 päivää x 120€ = 3200€

Essi päättääkin vaihtaa vain osan (2 päivää viikossa) päiväaikaisesta toiminnasta HB:ksi.

Silloin Essin koko vuoden 2022 HB on 15 360 €

48 viikkoa x 2 päivää x 160€ = 15 360€

Kolmena päivänä viikossa Essi käy edelleen päiväaikaisessa toiminnassa.

Henkilökohtaista ohjausta kahtena päivänä viikossa

Essi on vanhempiensa tuella valinnut, että hänen palvelut järjestetään kahtena päivänä viikossa henkilökohtaisella budjetoinnilla. Essille hankitaan henkilökohtaisella budjetilla henkilökohtaista ohjausta.

Kolmena päivänä viikossa Essi käy edelleen päiväaikaisessa toiminnassa.

Essi vanhempineen ja palveluntuottaja sopivat, että avustaja tulee perheen kotiin keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 8. Essi suunnittelee yhdessä avustajan kanssa päivän ohjelman, johon sisältyy Essille mieleistä toimintaa kuten uimassa käymistä tai ulkoilua. Essi ja avustaja suunnittelevat aina seuraavan viikon päiväohjelman perjantaisin, jotta Essi osaa valmistautua tulevaan viikkoon.